

Ego et rex unum sumus: Ego enim in illo sum, et ille in me. Et Nicephorus haereticorum obfectioni respondens sapienter valde dixit: *Cum haereticus quaerit, ubi scriptum sit, esse adorandam Christi imaginem? Respondendum, ibi scriptum esse, adorandum esse Christum; siquidem inseparabilis est a prototypo effigies eius.* Unde cum divus Paulus (ad Heb. 1) ait: *Et adoret eum omnes angeli eius, ibi etiam eius imaginem adorandam monet, eo quod illum referat, atque adeo ad illum referatur.* Omnia ista ex verbis, quibus catholica Ecclesia Romana crucem adorat, mirum in modum corroborantur:

O crux, inquit, ave spes unica
Auge piis iustitiam
Reisque dona veniam.

Ecce, quae propria sunt Dei, Ecclesia tribuit cruci. Putat ergo adorandam esse eodem genere latrae, quo Deum. Quare licet Salomon merito navigantis stultitiam reprehendat, qui tempestale ingruente lignum Deum invocabat: *Ligno, inquit, portante fragilium lignum invocat: et Habachuc etiam hanc eandem demerentiam deplorat: Yae, inquit, qui dicit ligno, easpergiscere; tamen lignae cruci Christi pie, religiose, et prudenter dicitur, libera me, salva me; tum quia in se pendentem habuit Salvatorem mundi: tum quia imago, in qua brachia sua extendit, formam crucis gerit. Hoc ipsum ex verbis d. Pauli convenienter satis mihi persuadeo: nam postquam dixerat: *Qui gloriatur, in Domino gloriatur,* continuo subdit: *Mihi autem obisti gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi.* Si ergo indicaret non idem esse gloriari in cruce Domini, ac in Domino, utique ipse non diceret gloriari se in cruce Domini, sed potius in Domino. Sicut igitur, qui gloriatur in cruce Domini, gloriatur in Domino, iuxta divi Pauli sententiam, constanti ratione, qui adorat crucem Domini, adorat ipsum Dominum, atque adeo eodem genere adorationis, quo colitur Deus, adoratur et crux, tanta est eius gloria, tanta celsitudo, atque maiestas; licet alioquin in modo adorandi hoc sit discriminem, quod illam non catholicus adoret tanquam honoris praecipuum, et ultimum terminum, quod soli Deo debitum est; catholicus vero non ut terminum, sed ut medium quoddam, cuius intervenitu honor ad ipsum Christum deferatur.*

Verum obficiant nobis inimici crucis Christi, *Quorum, ut ait divus Paulus (ad Phil. 3), finis interitus est, et gloria in confusione,* quod non modo stultus, sed ingratus iudicaretur filius, qui amaret, et coleret patibulum, in quo patens eius fuisse suspensus. Ingrati igitur sunt, qui colunt crucem, instrumentum, quo Dominus non modo crudelissime cruciatus, sed et necatus fuit. Cavillus iste facile diluitur, si perpendamus, non esse eandem rationem de illo patibulo, ac de isto: nam hoc fuit instrumentum nostrae salutis reparandae, et in illo Christus non sua, sed nostra peccata expiavit. Insuper etiam omne maledictum, et quidquid in eo execrabile erat, ab eo abstu-

lit, eo solo relicto, quod honorificum, clarum, amplum, et gloriosum erat. Unde crucis patibulum adorare non ingratitude, sed potius pietatem, et religionem redolet. Sed replicant: crux attulit Christo dolorem, et ignominiam: est igitur detestanda ab illis, qui Christum amore prosequuntur. At cum non solum ignominiam, eamque temporaneam, sed aeternam famam, immortalem gloriam, incredibilem honorem, et maximam sui nominis exaltationem attulerit, dicente Paulo (ad Phil. 2): *Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod et Deus exaltavit illum, et dedit illi nomen, quod est super omne nomen, facile fallis haereticorum argumentatio evanescit.* Quod si adhuc contra crucem cunctis gentibus venerandam debacchantes obiciant: si colenda sunt omnes cruces, quia Christus pendit in cruce; eadem ratione colendi essent omnes clavi, quia clavis confixus fuit, et omnes spinas, quia spinis coronatus est, et omnia sepulcra, quia sepulcro conditus fuit. Vires huius calumniae facile enervantur ex divi Augustini doctrina, in hunc modum loquentis: *Omne ovum ovo, in quantum ovum, simile est, sed ovum perditis quamvis ovo gallinae simile est, tamen imago eius non est, quia non est de illa expressum;* haec divus Augustinus. Quibus satis ingeniose docet, ad imaginem non satis esse similitudinem naturae, vel artis, sed opus esse, ut alterum ex altero imitatione quadam efformetur. Quia ergo omnes cruces sunt ad imitationem crucis Christi, ita ut illius figurae, typi, et imagines sint, non autem ad imitationem sepulcri Christi sepulcra omnia fabricentur, inde fit, crucis omnes esse adorandas, non autem omnes clavos, spinas, aut sepulcra, quia non omnia imagines eorum sunt; erunt tamen si construantur, ut saepissime fieri solet in Ecclesia, ad imitationem, et representationem clavorum, spinarum, et sepulcri Christi; cui sit honor, et gloria in saecula saeculorum. Amen.

HOMILIA XXX.

De crucis, et clavorum inventione per Helenam Constantini imperatoris matrem.

De felici sacrosanctae crucis inventione pro modulo nostro acturi, prius eius historiam, quae dicendorum basis mihi futura est, paucis perstringere libet. D. Helenam Christianissimam Imperatoris Constantini matrem divino Spiritu fuisse afflatam ad inquirendum crucis vexillum, praeter Socratem (lib. 2. c. 17), verbis tradit d. Ambr. (in orat. in funere Theodosii), ubi introducit illam dicentem: *Ego in regnis, et cruce Domini in pulvere? Ego in aulis, et in ruinis latet Christi triumphus? Divina ergo inspiratione regina Helena commota anno reparatae salutis 326, post Concilium Nicaenum, imperante Constantino, et Silvestro Papa Ecce-*

siam Dei regente, quem ad investigandam crucem sibi socium adhibuit, si credimus Zonarae (lib. 1. adnot. 323), ad Calvariae montem octogenaria perrexit, ut refert Theodoretus. Tradunt autem d. Hieronymus (ad Paulinum de instit. monac.) et Sozomenus (lib. 20), quod cum christianae religionis persecutores illum penitus excedere omnibus suis viribus nitentur, inter alia hoc execrandum facinus excogitarunt, ut in loco crucis sanum Veneris extruerent, existimantes fidem crucis abolituros, si sacrum illum locum hoc spurcissimo idolo polluisset, et hinc crevit difficultas inveniendi illum. Quamvis enim regina Helena divina Spiritus insinecta de eo perquirendo admonita fuerit, ut ait Theodoretus; de loco tamen definito, ubi sacrosanctum lignum deteseret, edocta non fuit, ut dicit d. Ambr. (ubi supra), quidquid reclamat Sozomenus supra relatus, ut sic laboriosa eius inquisitio copiosioris meriti sibi causa existeret. Cum primum autem pervenit Helena ad locum Calvariae, ingentem fossorum multitudinem adhibuit, ut varia loca explorantes, tandem felicem crucis locum detegerent; unius tamen illud indicio, qui postea ad fidem conversus episcopus et martyr fuit, ut tradit Beda in suo martyrologio, praecipue inventa fuit: ex traditione namque a maioribus accepta destinatum locum noverat, quem tamen si propalaro omnino recusaverat, mortis tamen minis perterritus per reginam ei illatis, tandem illum prodidit, ut lesantur Gregorius Turonensis (lib. 1. hist. Fran. c. 26), et Sozomenus (ubi supra). Aperta igitur humo, et decusso pulvere, crucis tres repertae fuere, quas ruina contextar, inimicus absconderat; quae tamen hilarum esset Christi crux, anxia dubitatio coepit subito reginae animum premere, ut auctor est Paulinus. Licet enim Chrysostomus (ho. 84), et d. Ambrosius (ubi supra), eapropter agnillum credant, quod titulus, *Iesus Nazarenus, affixus ei inerat,* cuncti tamen historici unanimi consensu repugnant, Nicephorus (lib. 10. c. 13), Sozomenus (ubi supra), Rufinus (lib. 1. c. 7. et 8), Sulpitius (lib. 2. sacrae hist.), et alii, dicentes avulsam esse titulum: unde ambigente Helena, quanam ex illis crux esset, semimortuum, ut ait Rufinus, aut omnino mortuum, ut verius tradit Sozomenus, afferri iussit, quo allato, una de crucibus admovetur, deinde alia, sed earum ligna mors sprevit; cum primum tamen tertia admota fuit, Dominicam esse prodidit mortui resurrectio: nam ad salutaris ligni tactum morte profuga corpus surrexit, et velut alter Lazarus quondam vinculis expeditus inter apportatores suos rediivus incessit. Venerabilis Beda (lib. de loco sancto cap. 3) testatur in eodem loco, ubi mortuus mirabili crucis virtute revixit, in sempternum patris miraculi monumentum columnam quandam erectam fuisse. Itaque illud discrimen inter crucem Christi, et latronum innotuit, quod istae mortuae, illa, quasi viva, vivificandi virtutem habuit. Sed nec in hoc solum vitam continere ostendit, sed in eo etiam, quod cum religionis, et pietatis causa pleraeque particulae ab ea detraherentur; certe in materia in-

sensata vim vivam tenens, et quasi intrinseco vitae principio, ac humido radicali polens, similes particulas germinabat, quibus detraectae restaurabantur, ut testatur Cyrillus (Cateches. 10), et Paulinus (ad Severinum epist. 11), quos refert cardinalis Baronius (lib. 1. Annalium, anno Christi 84. fol. 182). Contemplatur autem d. Ambrosius post repertum crucis thesaurum Helenam in haec verba prorupisse: *Quid egisti diabole, ut absconderes lignum, nisi ut iterum vinceretur? Vicit te Maria, quae genuit triumphatorem, et quae sine immitatione virginitalis edidit eum, qui crucifixus vinceret te, et mortuus subiugaret vinceris et hodie, ut mulier tuas insidias deprehendat: illa fecit ut Deus inter homines videretur; ego ad remedium peccatorum divinum de ruinis elevabo vexillum;* haec ille. Adit etiam Helena clavos, quibus Dominus cruci affixus fuit, quibus, unum ad intexendum in diademata, alterum ad inserendum in freno: illum ad decorem, hunc ad fortitudinem. Ad quem quispianam a pietate alienum dignum fraeno imponisse, audiat eandem d. Ambrosium: *Non insoleniam, ait, ista, sed pietas est recte in capite clavos, ut ubi sensus est, ibi praedivum: et paulo post: Sed quare super fraenum, nisi ut Imperatorum insolentiam refrasceret, et omnibus illis sancto dicere Spiritu videretur: Nolite fieri sicut equus, et mulus, sed sit in clamo, et freno maxillas eorum constringe.* Audiat etiam Theodoretum (lib. 1. c. 18), qui Helenam ait, clavorum partem in Imperatoris galeam artificiose includendam crasse, quo capiti illi consuleret, et hostium tela depelleretur; partem equi illius fraeno admiscuisse, quo tum Imperatorem securum redderet, tum veterem prophetiam explere posset: nam olim praedixerat Zacharias proph. (e. 84): *In die illa erit, quod super fraenum equi est, sanctum Domino omnipotenti.* Quam prophetiam, tamen d. Hieronymus (super cap. ult. Zach.) de clavo Christi, fraeno equi Imperatoris inserto, nulla ratione intelligendam contendit; illam tamen expositionem approbant Gregorius Turonensis (de gl. mart. c. 8), Sozomenus (l. 2. c. 1), et Nicephorus (l. 8. c. 29); immo d. Cyrillus absque ulla hesitatione illam acceptat, et nihil improbabilius habere docet, quod Zacharias ibi rei valde memorandae, et regis valde pii memoriter: eandem etiam amplectuntur d. Ambrosius, et Lyra. Sed ut ad Dominicam crucis inventionem revertamur, quam praecipuum nostri sermonis scopum praefiximus, inde placet praefatae historiae glossama exordiri, quod Graeci festum hoc, quod nos crucis inventionem appellamus, a ple saeculis crucis resurrectionem vocitant: nam cum tot annis emortua fuerit, quod sub humo sepulta delituit, certe cum industria Helenae et visceribus terrae prodit, quasi resurrexisset videtur, ascensura postea in coelum, cum Dominus ad iudicandum venerit, ut tradunt Chrysostomus (hom. de Cruce, et Pas.), Ephrem (lib. de ver. poen. cap. 4), Uvaldensis (tom. 2. tit. 20. c. 158), et alii. Sacra narrat Machabaeorum historia solem-

ni pompa olim apud Hebraeos celebratum fuisse festum, quando sacrum ignem invenerunt, qui per multos annos laterat. Ignis sane est lignum sanctae crucis, quem Christus Dominus venit mittere in terram: cuius inventio ignis illius inventio felicitior, et celebrrior reputanda est: ut enim sacer ille ignis in aquam crasse conversus, denno post inventionem accensus est, pristinaque naturam induit; ita crucis gloria tot annis sepulta, post inventionem demum, toto terrarum orbe exaltari, et clarescere coepit. Quid? quemadmodum olim repertus liber sub Iosia rege, ruina fuit, et excidium omnis idololatriae, quae mirum in modum apud Hebraeos invaluerat; ita crux reperta idololatriam antea collapsam incipientem penitus pessum dedit, adeo ut velut novo sole in mundum illato, certatim homines idololatriae tenebras deserentes, catholicae Ecclesiae se aggregaverint. Quod proculdubio metuens, atque praesagium humani generis hostis, crucem in abditiissimo loco recondi, et per multos annos ignotam humi delitescere curavit, ut hac ratione idolorum cultus non impediatur, et ipse damna per crucem sibi illata resarciret. Spes tamen haec illum fecellit, et mentis est iniquitas sibi: nam cruce per Helenam reperta, et omnium oculis exposita, gladius detectus est, quo veri Goliath caput cum summo eius decolorare fuerat amputatum, et idolorum cultus, qui valde increbuerat, mirum in modum imminutus decrevit. Unde sicut quondam sacrae litterae referunt, festum, quod vocabant Mardochei, ab Hebraeis institutum fuisse, eo quod ignominia ab Amane illi parata in ipsius Amant ignominiam commutata fuit: sic merito dies hic nobis celebris esse debet, quo crux Christo, et Christianis media felici eius inventione, mediantibusque portentosis miraculis ab ea tunc patralis, in honorem, victoriam, et gloriam Christi editi. Curaverant olim Philistaei obstruere puteos, quos foderant servi Abraham, sed Isaac iam obstruatos erudavit, nec aquam latere passus est. Ad eundem certe modum inferorum Philistaei, daemones intelligo, crucis omnium bonorum, et spiritualium charismatum altissimum puteum, terra, et lapidibus, immo et libidinose Veneris simulatore obstruxerunt; sed non secus ac Isaac, Helena Constantinii mater illum divinitus edocta effodit, nec tantum thesaurum diutius latere passa est: thesaurum dico in agro montis Calvariae absconditum, quem cum Helena invenit, non dubito, quin, iuxta parabolum Evangelicam, si ad emendum illum oportuisset omnibus bonis se expoliasse, cuncta illa alacriter vendidisset, ut Ecclesiam catholicam tam pretiosum pignoris thesaurum dilaret. Non incongrue quispiam inventam Christi crucem, inventum thesaurum appellari arbitretur: quippe quia sicut thesauri in terrae visceribus sae-

pe absconditi sunt, et ita crux. Et sicut aurum, gemmae, et margaritae a mirabili radiorum solis influxu omnem suam virtutem accipiunt; sic lignum sanctae crucis a Sole insitiae, in eo tanquam in carra suo sedente, suoque splendore illud irradiante, omnem suam virtutem, et efficaciam mutuavit; unde fit, quod inter alia, quibus inaequabilis iste crucis thesaurus alios Orientalis Indiae exsuperat, illud mirabile est, quod ex mineralibus nec aurum elaboratum, sed rude procedit, nec gemmae, pretiosisque lapides, religiosae alicuius figurae sculptura insignitae prodeunt; at istud vivificae crucis lignum clavorum opera elaboratum, et purpurei sanguinis Christi errore depictum, velut pretiosissimam gemmam, imaginem crucifixi praeseferens ab Helena feliciter repertum novimus. Et quemadmodum historiae naturalium rerum auctores referunt in montibus Riphaeis pretiosissimos thesauros delitescere, quos immanissimi gryphi vigilantissime custodiunt, quapropter, qui ab illis thesaurum aliquem extorquet, rem magnam fecisse, ingentemque difficultatem superasse sibi videtur; ita sane, cum sanctae crucis thesaurus sub inculta humo latens ab Hebraeis tanquam ab immanissimis gryphis custodiretur, Helena regina, a Iuda, et ab aliis per minas mortis, thesaurum salutaris signi extorquens, rem proculdubio cunctis saeculis memorandam, et incredibili gloria dignam peregit. Quare hodie fratres charissimi, quasi reperito communi totius mundi thesauro laetari, et gaudere debemus. Gaudeat ergo primo sancta Mater Ecclesia, et gaudeat et regina Helena, quae inventa perdita drachma convocaverit amicos, et vicinos, ut gratularentur ei, dicatque non secus ac illa: congratulamini mihi, quia inveni crucis drachmam, quam perdideram. Nos etiam invento iam perditio thesauro, non quem Christus perdidit, sed quo nos perditos acquisierat, iustum est non solum exultare, sed et gloriari; praesertim cum Apostolus dicat (ad Gal. 2): *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi*; tantoque propensius spiritualium laetitia pie, ac religiose concipere debemus, quanto non ignoramus ipsum humanae salutis inimicum non spirare. Desiderabat namque diabolus ad evadendum ignominiosae suae confusions opprobrium, quod triumphale vexillum, sub quo victus, prostratus, et captivus fuerat, diu manderet occultum: sic enim ruinae suae delectus, quod succumbendo contraxerat, videbatur sibi oppresso signo victoriae, ut poterat, compensare; sed sicut olim per Mariam caput eius contritum est, ita sane modo per Helenam in astutia sua comprehensus fuit, quia quanto ipse diabolica arte crucis vexillum superire curavit, tanto Helenae opera magis erectum, et exaltatum est in gloriam, et honorem Christi Domini. Amen.

DE SEPTEM VERBIS CHRISTI DOMINI

DE TESTAMENTO

AC LACRYMANDA EIUS MORTE

NEC NON DE VARIIS ARCANIS IN HIS OMNIBUS RECONDITIS

LIBER UNDECIMUS

HOMILIA PRIMA

Verba Christi Domini: Pater dimitte illis, quia nesciunt quid faciant, multiplici sacrae Scripturae, et sanctorum Patrum eruditione illustrantur: ac de efficacia verbi divini, et inimicorum dilectione peraeque tam fructuose, quam curiose disseruntur.

Divini verbi efficacitas adeo omnibus, et ubique gentium se ostendit, ut mirabilem eius virtutem nemo sit qui non agnoverit. Si enim rerum naturalium officium contemplerur, omnia solo verbo Dei existentiam accepisse reperiemus: nam, ut ait Apostolus (Rom. 4): *Vocent ea quae non sunt, tanquam ea quae sunt. Vocavit lucem, et statim adfuit (Gen. 1): Dixit Deus, fiat lux, et facta est lux. Vocavit firmamentum, et non distulit adventum suum (ibid.): Fiat firmamentum, et factum est firmamentum. Vocavit coelos, et subito comparuerunt (Psalm. 32): Verbo Domini coeli firmati sunt. Vocavit stellas, et ait Baruch, responderunt: Adsumus, et luxerunt ei cum iocunditate. Ac tandem necessaria adeo est rebus producendis divini Verbi foecundissima virtus, ut illud idem, quod de Verbo increato dixit Ioannes, de ipso etiam creato Dei verbo omnimoda veracitate dici possit (Ioan. 1): *Et sine ipso factum est nihil.* Quod si altius ad rerum supernaturalium ordinem mentis aciem convertamus, quid quaeso excogitari potest, quod virtute huius verbi in lucem non prodierit? Verbo hoc Verbum caro factum est: dicente enim b. Virgine, cuius verba Verbum ipsum divinum posuit in ore eius: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum, Verbum aeternum carnem induit humanam, eaque indutum portentosa illa, quae edidit mi-**

racula, medio verbo patravit. Vocavit discipulos (Matth. 4): *Venite post me; et continuo relictis retibus sequuti sunt eum.* Loquutus est ventorum turbinis, et tumentibus fluctibus maris, et sedati sunt, omnibus prae admiratione dicentibus (Luc. 4): *Quis est hic, quia venti, et mare obediunt ei?* Loquutus est febrim, imperans ut abiret, et obediit ei, Luca attestante: *Imperavit febrim, et dimisit eam.* Loquutus est morti, et fugavit illam: *Adolescens tibi dico, surge: Lazare veni foras.* Quid plura? Virtus quaedam divina singularis adeo inerat verbis eius, ut Ioannes dicat (cap. 12): *Ecce mundus totus abijt post illum.* Sed quid mirum? Nam si M. Antonii verba ea fuere virtute praedita, ut conversos in se gladios longe a se averteret: *Sermone eius stupefacti*, ait Valerius, *districtos iam, et vibratos gladios, eruoere vacuos vaginis reddiderunt: et si orationis Rectoricae tanta vis est, ut eloquentiae parens dicere non dubitavit: Tanta vim habet illa quae a bono poeta dicta est flexanima, et omnium regina rerum oratio, ut hanc illi facultatem stentendi animos sapientissimi viri tribuerint: et si Heculi facunda, admirabilisque in dicendo energia talis noscitur fuisse, ut ad eam significandam, Luciano id attestante, catenam quandam depingerent ab ore eius egredientem, quae auditorum aures perveniente fortius, quam magnes ferrum ad se pertraheret; quid mirum, si tanta hominum verbis inerat virtus, talem verbi Christi infuisse, ut mundus totus illum abiret, dicens (Ioan. 7): *Nunquam sic locutus est homo?* Ita huc etiam haec divini verbi virtus mirum in modum praefulgat, quod verba ministrorum Dei similem virtutem ab ea mutarint: nam ut dixit d. Augustinus (de doct. Christ. cap. 2): *Accedit verbum ad elementum, et fit sacramentum:* quod sane multo ante praenunciaverat regius Vates cum cecinit: *Vox Domini super aquas:* ecce sacramentum baptismi, cuius materia est aqua: *Vox Domini in virtute:* ecce confirmationis sacramentum, et virtutem, et fortitudinem, prae-*